

KÉT KATONA-DOKUMENTUM

Katona József kéziratának zöme a koháryszentlőrinci egykori polgármesteri vadászlak pincéjében megsemmisült. Joós Ferenc az azóta már megszűnt *Kiskunság* c. folyóirat 1958. október-novemberi számában részletesen és pontosan felsorolja az eddig felkutatott Katona-kéziratokat.

Tallózva a Kecskeméti Állami Levéltárban a közelmúltban több, eddig ismeretlen Katona-dokumentum került elő. Bár irodalomtörténeti érdeklődésre valamennyi nem tarthat számot, mégsem érdektelen ismertetni őket, tekintettel a kevésszámú Katona-kézíratra. Az előkerült dokumentumokat a következők szerint csoportosíthatjuk:

1. Az író apjának, id. Katona Józsefnek kézírata.
2. Katona József személyes ügyeire vonatkozó dokumentumok.
3. Az író ügyései ténykedésére vonatkozó iratok.

Az első két csoportba tartozók közül mindössze egyet-egyét sikerült megtalálni. Az író családi és személyes vonatkozásaira való tekintettel ezek az iratok sem érdektelenek.

A harmadik csoportba tartozó dokumentumok értéke sem lebecsülendő, hiszen Katona József ügyései ténykedésére vonatkozó iratok ezek, és jogtörténeti vonatkozásai jöhetnek számításba; de tanulmányozásuk során felvilágosítást kaphatunk arra vonatkozólag is, hogy Katona József mint ügyész miként intézte az emberek ügyes-bajos dolgait.

Az alábbiakban két dokumentumot közlünk: Katona József „Szöllőről való egyessége”-t, valamint id. Katona József levelét, melyben fia halála alkalmából Kecskemét városához fordul és kéri, hogy a temetési költségek fedezésére adják ki fiának egész évi fizetését.

Szöllőről való egyessége
Katona Josef és Borbak Rozáliának

Mi alól írottak a meg írott napon és Eszterházyban bizonyos szőlő eránt egymás közt lépünk ilyen egyességre ugymint:

Először is Én Katona Josef néhai boldog emlékezetű Győző Ábel elmaradott Özvegyének Borbak Rozáliának szöllejét melly nemes Oláh Istvány és Pataky Istvány Urak szomszéd-ságában vagyon hogy oly eszendő állapotban mint mostanában volt továbbá ne légyen Három Eszterházyra feléből felfogtam oly formán t:i: hogy Én annak mindennemű javittatását vala-mint a magam ugy az ő részére ügyelvén megtenni igyekezem ezen a vetemény földet az ő ré-szére felszántatom mindennemű gyümölcsösnek ugy a mustnak a felét által adom. A gunyhot pedig mint hogy annélkül a szőlőt műveltető ember nem lehet, repánáltatom: a nekie esendő must fele részét haza hordatom.

Másodsor én pedig Borbak Rozália a fent írott pontnak foglalattyában meg egyezvén a megtartandók megtartására magamat kötelezem, hogyha pedig ezen Három Eszterházy alatt, mint hogy gyengélkedő egészségem vagyon halomásom történt tudván leányomnak osztolni való kívánságát akkorig és azon esetre azt akarom, hogy Fiamnak esendő részt még a házasulandó kort el nem érendi mind addig a fent írott Katona Josef ur miveltetése alatt maradjon.

Melly egyességünknek hitelesebb volfára adjuk tulajdon nevünk alá írásával s kezünk keresztvonásával megerősített levelünket.

Kecskemét 23-ik mart. 821.

Én előttem
Rabesányi Nándor mp.
profesor

Katona Josef mp.

Borbak Rozália +

(KJ-60)

Szabados Kecskemét Városa Nemes Polgári Választott Közönségéhez nyujtott alázas
könyörgő levele a bent írottak

Néhai Katona Josef volt Fő Fiscális Fiamnak a Nemes Város mellett több eszterházy alatt köz-megelégedéssel viselt hivatalbeli szolgálattyára bölcsen emlékezni méltóztatik, szinte azon jótéteményt, mellyet az eddig gyakorolt szokás szerént a Ns. Tanács kegyessége az

Hivatalbelieknek idő közben történt halálok esetében azoknak Succesoraival v. atyafiaival éreztetett: hogy azon esztendei fizetések minden részben kiadattak, mint néhai Szomor Máté Fő Fiscalis, Szilágyi Istvány Fő Fiscalis, és Deák János Fő Notárius Urak Succesorai-
nak kiadattak, ezen tapasztalt kegyességében bizakodván én is, néhai jó emlékezetű Fiam
fizetését a Nemes Tanátstól egész esztendőre ki adatni kértem, hogy a temetési költségét
nevezett Fiamnak kipótolhassam, „hogy fent ne maradjon a késő maradéknak az emlékezetében,
amaz régi köz mondás szerént „hogy a Tudós emberek úgy hálnak el, hogy temetési költségeket
az ő fádalságok jutalmából meg nem tehetik, a Hazája pedig sir-követ nem tézsen nékik”

Mellynél fogva kérem a Nemes Polgári Választott Közönséget, hogy hathatos közben
járása és szószollása mellett szokott kegyességének velem teendő megemertetése tekintetéből
a Ns. Tanáts előtt azt kegyessen eszközölni méltóztasson, hogy nevezett Fiamnak az eddig
gyakorlott szokás szerént egész Esztendei fizetése kiadattasson. Maradván tisztelettel
A Ns. Polgári Választott Közönségnek aláztos szolgálja.
(KJ-61)

Id. Katona Josef

Holl Béla

ARANY JÁNOS NÉPDALÁNAK ISMERETLEN KÉZIRATÁRÓL

Arany összes műveinek kritikai kiadása korántsem vetett véget halhatatlan költőnk
versei filológiai vizsgálatának. A kisebb versek jegyzeteinek futó áttekintése is már arról győz
meg bennünket, hogy a meglevő vagy az elveszett, de korábbi leírásokból ismert kéziratokkal
megközelítőleg sincs birtokunkban az az anyag, amely a teljes kritikai vizsgálat alapja lehet.
Ezért látszik fontosnak minden olyan apró emlék számontartása, mint amilyen a *Népdal* című
négyszakoszós rúc balladának nemrég előkerült, szövegvariációkat is tartalmazó első változata.¹

Arany János ezt a versét 1877. augusztus 28-án írta. A sokat idézett „áldott év” volt
ez az esztendő, amelynek második felében, az Őszikék-korszak termését gyűjtő „kapcsos könyv-
ben” két vers is a *Népdal* címet viselte.² Közülük a második, a november 7-én szerzett *Haja,*
haja, hagyma haja. . . kezdetű a nyomtatott kiadásokban az első sort kapta címnek. A korábbi
vizsont, amely mindmáig a „kapcsos könyvben” szereplő címmel ismeretes, az itt bemutatásra
kerülő kéziratban a *Duna vizén*. . . feliratot viseli.

Ez a kézirat megközelítően 18–11 cm nagyságú papírlapocskán maradt meg egy vegyes
tartalmú, a kötésén ALBUM-feliratot viselő autográf-gyűjtemény 139. lapjára ragasztva.
Ugyanezen a lapon Arany János kézírata fölé ragasztva találjuk Arany Lászlónénak az aján-
dekozás körülményeire utaló, dátum nélküli levelét. Ennek szövege a következő:

Szombat.

Kedves jó Pólikám,

mellékelem Zola levelét, melyet ő Wodianer Arthur magyar könyvkiadónak írt.

Küld el ipam kéziratával együtt Vera grófnőnek — nagyon örülök, hogy ennek a kedves
bájos asszonynak valamivel örömet szerezhettek, és így közvetve neked is édes szeretett jó
Pólikám!

A régi barátsággal
mindig hived
Aranyné

Zola említett levelének az autográf-gyűjteményben már nincs nyoma. Aranyné levelé-
nek a *Népdal* kéziratával való összefüggését viszont az ALBUM egykori tulajdonosának lapalji
bejegyzése is tanúsítja: „Arany Lászlóné és apósa Arany János.”

Ki lehetett e levél címzettje, mikor és kinek ajándékozhatta Aranyné apósának kézira-
tát? A feleletet részben az ALBUM egyéb adataiból remélhetjük. A kötetben található nem
beragasztott, hanem közvetlen annak lapjaira írt és datált emléksorokból, autogramokból arra
lehet következtetni, hogy a tulajdonos 1885-ben kezdte a benne található kéziratok gyűjtését.
Aranyné levele is valószínűleg a nyolcvanas évek második felében, de mindenképpen még Arany
László halála, 1898 előtt kelet. A sorok címzettjét viszont az Arany-család ismeretségi, baráti
körében kell keresnünk. Itt két „Póli”-ra is gondolhatunk. Az egyik Szász Károly leánya,
Polyxena, Vargha Gyulának, a költőnek felesége, aki maga is ismert volt irodalmi munkáiról.

¹ A kéziratot tartalmazó, magántulajdonban levő gyűjtökötnek mikrofilmje az MTA könyvtárának
filmtárában megtalálható. A közreadás lehetőségét Bartoss Mártonnak köszönöm.

² Az „áldott év” történetét VOINOVICH GÉZA írta meg: Arany János életrajza (III. köt.) 1860–1882.
Bp. 1938. 252–280.